

מסורת הש"ס

חזקיה וסיעתו, צני דורו שהאריכו ימים אחריו: **כסנו ישעיה**. שהרגו מנשה^(א) ולא כתב ספרו שלא היו הנביאים כותבים ספריהן אלא לפני מותן: **משלי קהלנו**. דכתיב בספר משלי (כה) אשר העמיקו אנשי חזקיה וגו' ועל שחזקיה גרס להן לעסוק בתורה כדאמרין בחלק (פנהדרין דף מד:) ; נעץ חרצ על פתח בית המדרש כו' נקרא הדבר על שמו: **אנשי כנסת הגדולה**. חגי זכריה ומלאכי זרובבל ומרדכי וחזריהס: **כסנו יחזקאל** שנתנבא בגולה ואפינ יודע למת לא כתבו יחזקאל צענמו אס לא מפני שלא נתנה נבואה ליכתב בחוזה לארץ וכתבום אלו לאחר שנצאו לארץ וכן ספר דניאל שהיה בגולה וכן מגילת אסתר ושנים עשר ממוך שהיו נבואותיהם קטנות לא כתבום הנביאים עצמם איש איש ספרו וצאו חגי זכריה ומלאכי ואלו שרות הקדש מסתלקת שהיו הם נביאים אחרונים ועמדו וכתבו נבואותיהם וזרפו נבואות קטנות עמם ועשאום ספר גדול שלא יאכזרו מחמת קטנם: **עד לו**. עד שייחס עצמו: **מסייע לי' כו' עד שייחס עצמו**. שכתב דברי הימים עד שייחס זו את עצמו: **ומאן אספקי**. מי סייעו: **כניא כמאן דאמר**. כל^(ב) הן דקמני לעיל נד:ׁׁׁ יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה אחיא כי האי תנא דלקמני דאמר נמי יהושע כתבן: **דסניא**. פלוגמא דתנאי דהאי וימת שס משה כו': **כמו שנאמר** לנח כו'. אכולה מילתא קאי דקאמר הקב"ה אומר ומשה כותב כמה שמצינו שהנביאים כותבים מפי רבס: **יחיד קורא אוקס**. כלומר אין מפסיקין בהן: **לימא ר"י היא**. דאמר לא כתבם משה לפיכך נשתנו משאלר התורה ודלא כר"ש: **הואיל ואישפטו**. לכתוב דדמע אישפטו: **ואימא יעקב כו'** לא גרסינן לה: **ל"א** (ג) גרסינן [למתניתא] דלעיל נד:ׁׁׁ כמניינא דעשרה זקנים דקא חשיב אברהם ואיתן האזרחי ולא קא חשיב אסף דקסבר משלשה בני קרח הוא: **והא אמר רב כו'**. גבי ויחסם מכל האדם מאיתן האזרחי וגו' (מלכים א' ה) אימתר וכן הן דהימן זה משה אהימן דההוא קרא אימתר דכתיב ציה ויהימן וכלכל וגו' נדפ"ג:ׁׁׁ **פרי הימן הוו**. משכיל להימן האזרחי (מהלל פס) הימן אחרינא הוה: **ששנוסוי כעץ**. ליזב שהאריך ימים רבים: **משל היה**. ללמוד ממנו תשובות למקטרגים^(ד) על מדת הדין ושאלן אדם נתפס על כערו: **איש היה**. אלמא הוה: **אלא מעתה ונרש אין כל וכו'**. וקפיפה דקרא ומהי לו ^(ה) לצת: **מי הוה**. משום דכתיב ומהי: אימא

הגהות הב"ח

גבירא כמאן ואילך כתב יהושע. עי' (מגילה) [מסכת] דף יא ע"א: תנא: ר"ה פ"ה ד"ה עין דף ד"ה ירמיה. עיין בתשובות טרע ביהודה מ"ח חל"ח סימן קו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' עד כאן הקב"ה אומר ומשה כותב מל"ל וזכית אומר ממקנ: (ג) ירש"י ד"ה ל"א הכי גרסינן למתניתא וכו' בני קרח הוא. וגרסינן קא הוה חשיב אברהם וקא חשיב איתן ואימתר רב כו' ומשני איתן האזרחי דקא חשיב הכא יעקב דכתיב ביה ויזרח לו השמש הס' ד':

הגהות הב"ח

מוסף רש"י
אפשר ס"ת חסר אות אחת. ומזה קולטן ס"ת דכתיב לקוח את הספר המורה הז (מנחות ז.) הקב"ה אומר ומשה אומר וכוותב. ומשני אומר אחרי כן שלל ישיע ומכא דקדית הוו (שם) שבונה פסוקים שבתורה. וממת שס משה יחיד קורא אותן. דלס אחר קוראן ואין מפסיק ביניהם כדי לעמוד אחר ולקרות (שם) שלל להפסיק כפסיתנו של יסוד עולם (מחזור ויזרי"ט פי תיזח). הואיל ואשמונה שנים נכתב דמעט. משאלר פסוקי דס"ת (שם).

הגהות הב"ח

מוסף תוספות
א. וי"ג עד וכו'. קטיע"ל.
ב. שאין עומד עם הקורא שליח ציבור שמחזן עליו.
שם ג. כיוי שלא יזא וכיוי שיהושע הוא כתבן. ר"י מ"ג. ד"ל אמר איוב לא היה מחולפת שטתיה דרד"ל. דתמן אמר ר"ל בשם בר קפרא בימי אברהם היה. והכא אמר איוב לא היה. מאי לא היה. ביסורים שנכתבו עליו. כדלמא יתנ סוף פרשת וירא. ו'. אלא. סס.

הגהות הב"ח

רבינו גרשום
ליום השבת שנאמר בבביל אדם הראשון ועל ידי יו"ן זקנים הני דקא חשיב (א) לבר מאדם הראשון הוו י' והני י' כולתו קבוע בו מזמוריהן: וסיעתו. הלמדיו. וייתוס דבוי הוימי עד לו. כלומר הוא חשב היחס בדבוי הימים מאדם הראשון עד עצמו: והואיל ואשנתי. משאר תורה שהללו חב' משה בדבמי: אשתני. נמי משאר תורה ויחיד יקרא אותו ולא שנים. ולמאן דאמר יהושע כתב להכי יחיד קורא אותו והיינו דלא כר' שמעון דאיהו אמר דמשה כתבו: תרי הימן הוו. כן בנו של שמואל: (עד שעשאה סכולת נקיה). רבא אחי לטויעא למאן דאמר איוב בימי משה הוה. שדושה לעץ נקי מחטא: אלא משל היה. כמו שאמר שלמה יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים ולא שמשש הוה: שיצאו. מכלל דבימי משה הוה ולא מעולי גולה: לעולם מעולי גולה אימא שהיה כשיעור שהיו ישראל במצרים והכי הוה

השותפין פרק ראשון

חזקיה וסיעתו. צני דורו שהאריכו ימים אחריו: **כסנו ישעיה**. שהרגו מנשה^(א) ולא כתב ספרו שלא היו הנביאים כותבים ספריהן אלא לפני מותן: **משלי קהלנו**. דכתיב בספר משלי (כה) אשר העמיקו אנשי חזקיה וגו' ועל שחזקיה גרס להן לעסוק בתורה כדאמרין בחלק (פנהדרין דף

ועל ידי שלשה בני קרח ירמיה כתב ספרו וספר מלכים וקינוח חזקיה וסיעתו כתבו (יבמ"ש"ק סימן) ישעיה משלי שיר השירים וקהלת אנשי כנסת הגדולה כתבו (קנד"ג סימן) יחזקאל ושנים עשר דניאל ומגילת אסתר עזרא כתב ספרו ויחס של דברי הימים עד לו מסייעא ליה לרב דאמר רב יהודה אמר רב לא עלה עזרא מבבל עד שיחס עצמו ועלה ומאן אסקיה נחמיה בן חכליה אמר מר יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה תניא כמאן דאמר שמונה פסוקים שבתורה יהושע כתבן^(ב) דתני' י'ימת שם משה עבד ה' אפשר משה^(ג) (מת) וכתב וימת שם משה אלא עד כאן כתב משה *מכאן ואילך כתב יהושע דברי ר"י ואמרי לה ר' נחמיה אמר לו ר"ש אפשר ס"ת חסר אות אחת וכתיב² לקוח את ספר התורה הזה אלא עד כאן הקב"ה אומר^(ה) ומשה אומר וכוותב מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע כמו שנאמר להלן³ ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו כמאן אולא הא דא"ר יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רב *שמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן לימא^(ד) (ר"י היא) ודלא בר"ש אפילו תימא ר"ש הואיל ואשתנו אשתנו: יהושע כתב ספרו והכתיב י'ימת יהושע בן נון עבד ה' דאסקיה אלעזר והכתיב⁵ ואלעזר בן אהרן מת דאסקיה בנחם שמואל כתב ספרו והכתיב⁶ ושמואל מת דאסקיה גר החוזה ונתן הנביא דוד כתב ספר תהלים על ידי עשרה זקנים וליחשוב נמי איתן האזרחי אמר רב איתן האזרחי זה הוא אברהם כתיב הכא⁷ איתן האזרחי וכתיב התם⁸ מי העיר ממזרח צדק [וגו']⁹ קא חשיב משה וקא חשיב הימן והאמר רב הימן זה משה כתיב הכא הימן וכתיב התם⁹ בכלל ביתי נאמן הוא תרי הימן הוו משה כתב ספרו ופרשת בלעם ואיוב מסייעא ליה לר' לוי בר לחמא דא"ר לוי בר לחמא¹⁰ איוב בימי משה היה כתיב הכא¹⁰ מי יתן אפוא ויכתבון מלי וכתיב התם¹¹ ובמה יודע אפוא ואימא בימי יצחק דכתיב¹² מי אפוא הוא הצד ציד ואימא בימי יעקב דכתיב¹³ אם כן אפוא זאת עשו ואימא בימי יוסף דכתיב¹⁴ איפה הם רועים לא ס"ד דכתיב מי יתן בספר ויוחקו ומשה הוא דאיקרי מחוקק דכתיב¹⁵ וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון רבא אמר איוב בימי מרגלים היה כתיב הכא¹⁶ איש היה בארץ עוץ איוב שמו וכתיב התם¹⁷ היש בה עץ מי דמי הכא עוץ התם עץ הכי קאמר להו משה לישראל ישנו לאותו אדם ששנותיו ארוכות כעץ ומגין על דורו כעץ יתיב ההוא מרבנן קמיה דר' שמואל בר נחמני ויתיב וקאמר איוב לא היה ולא נברא אלא משל היה א"ל עליך אמר קרא איש היה בארץ עוץ איוב שמו אלא מעתה¹⁸ ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה וגו' מי הוה אלא משל בעלמא הכא נמי משל בעלמא א"כ שמו ושם עירו למה רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו איוב מעולי גולה היה ובית מדרשו בטבריא היה מיתבי ימי שנותיו של איוב משעה שנכנסו ישראל למצרים ועד שיצאו אימא

כי שם חלקת מחוקק ספון רבא אמר איוב בימי מרגלים היה כתיב הכא ¹⁶ **איש היה בארץ עוץ איוב שמו וכתיב התם** ¹⁷ **היש בה עץ מי דמי הכא עוץ התם עץ הכי קאמר להו משה לישראל ישנו לאותו אדם ששנותיו ארוכות כעץ ומגין על דורו כעץ יתיב ההוא מרבנן קמיה דר' שמואל בר נחמני ויתיב וקאמר איוב לא היה ולא נברא אלא משל היה א"ל עליך אמר קרא איש היה בארץ עוץ איוב שמו אלא מעתה** ¹⁸ **ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה וגו' מי הוה אלא משל בעלמא הכא נמי משל בעלמא א"כ שמו ושם עירו למה רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו איוב מעולי גולה היה ובית מדרשו בטבריא היה מיתבי ימי שנותיו של איוב משעה שנכנסו ישראל למצרים ועד שיצאו אימא**

איוב לא היה ולא נברא. האי לא סבר כר"ש לקיס דאמר צ"ר¹ איזב לא היה שצאו עליו יסורין ולא אמר הכמוז שצאו עליו² להודיען כחו של איזב שאילו צאו עליו היה יכול לעמוד צהן דאי סבר האי אמורא דאיזב היה צעולם א"כ מאי קאמר שמו ושם עירו למה טובא איזטרין לאשמועינן מי הוא אותו צדיק שהיה יכול לעמוד צאותו יסורין:

בבא בתרא

טו.

ועל ידי שלמה ועל ידי בני קרח. לפי הספרים דגרסי שלמה צ"ל דאסף הוה משלשה בני קרח והוא אציאסף ולספרים דל"ג שלמה לא הוי אסף אציאסף אלא אסף היה מן הלויס המזכירים וא"ת ולהנהו דלא גרסי ליה אמאי לא חשיב ליה הא כתיב (מהלל עב) לשלמה אלהים

משפטין וגו' וי"ל דדוד אמרו והתפלל על שלמה מדע דכתיב בסוף המזמור כלו תפלות דוד וא"ת לספרים דגרסי שלמה דכתיב כלו תפלות דוד וי"ל לפי שסיימו דוד והא דכתיב נמי שיר המעלות לשלמה דוד כמו כן אמרו דכל חמש עשרה מעלות דוד אמרן ויש ספרים דקא חשיב אברהם ואיתן האזרחי וגרים לקמן דקא חשיב אברהם וקא חשיב איתן והאמר רב איתן האזרחי הוא אברהם ומשני איתן האזרחי דקא חשיב הכא יעקב וקשה להאי גירסא דמנא לן דדוד כתב ספרו על ידי אברהם כיון דאיתן האזרחי לאו היינו אברהם: **ירמיה כתב ספרו וספר מלכים**. והא דלא כתב ישעיה דהיה קודם ירמיה ספר מלכים לפי שנהרג ולא היה בסוף מלכים ממנשה ואילן (לפי שנהרג) ואפילו ספרו לא כתב: **חזקיה וסיעתו כתבו שמונה פסוקים שבתורה** נקרא הדבר על שמו אצל הוא לא כתבו שהרי מת קודם לישעיה⁵: **עד** ⁴ **זו**. פירש ר"ח עד פסוק ולו אחים בני יהושפט (דה"צ כה) ומסייע לרב שייחס עצמו ועלה שייחס עצמו כתב לפני זה הפסוק וקשה לפירושו דהל"ל עד ולו צו"ה⁴: **פ"ה** דירחיקא **לא כתב ספרו צ"פ** שהיה בחוצה לארץ. וקשה⁶ דהא ירמיה נמי בחוזה לארץ היה שהלך למצרים ומתנבא שם כמה נבואות ולא מציוו שחזר יותר לארץ ישראל:

שמונה פסוקים שבתורה. ה"ר משולם היה מזכיר מכאן לקרות לאחד אותן ח' פסוקים שלא יקרא עמו שלמי צבור⁷ ואין נראה לר"ת דהא כל התורה כולה נמי אחד קורא דמתן צמגילה (דף כא:) ; קראהו שנים יצאו ואמר צגמ' תנא מה שאין כן בתורה ואומר ר"ת⁸ דייחיד קורא צלא הפסקה שלא יקראו שנים זה ד' פסוקים וזה ד'⁷ ומה שנוהגים עתה לקרוא שנים [בכל התורה] אומר ר"ת כדי שלא יצביים מי שאינו יודע לקרות בעצמו כענין שמצינו במסכת ביכורים (פ"ג מ"ז) דמתן כל מי שידע לקרות קורא בעצמו ושאינו יודע לקרות מקרין לפניו נענשו מלהציא ביכורים התקינו שיהיו מקרין את מי שידע לקרות ואת מי שאינו יודע לקרות והא דאמר צירושלמי צמגילה רבי שמואל בר רב יצחק על לצי כנישתא ומואל חזנא דקאים וקורא ולא קאי צר איניש תחמיו א"ל אסור כשם שנתנה תורה על ידי סרסור כך אנו צריכין לנהוג זה על ידי סרסור אע"ג דמשמע שחזן עומד אצל הסקורא לא שיקרא עמו אלא יעמוד ויקרא אותם שיש להם לקרות כדי שמתנן תורה על ידי סרסור ועוד אומר ר"י דיכול להיות שקלף מסייע לו צנחת והא דמשמע צמגילה שלא יקראו שנים היינו שניהם שוין צקול רס:

איוב לא היה ולא נברא. האי לא היה שצאו עליו יסורין ולא אמר הכמוז שצאו עליו² להודיען כחו של איזב שאילו צאו עליו היה יכול לעמוד צהן דאי סבר האי אמורא דאיזב היה צעולם א"כ מאי קאמר שמו ושם עירו למה טובא איזטרין לאשמועינן מי הוא אותו צדיק שהיה יכול לעמוד צאותו יסורין:

צלעם

^(א) עד שעשאה סכולת נקיה). רבא אחי לטויעא למאן דאמר איוב בימי משה הוה. שדושה לעץ נקי מחטא: אלא משל היה. כמו שאמר שלמה יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים ולא שמשש הוה: שיצאו. מכלל דבימי משה הוה ולא מעולי גולה: לעולם מעולי גולה אימא שהיה כשיעור שהיו ישראל במצרים והכי הוה

עין משפט ונר מצוה

קלא א מיי פ"יג מהל' מפלה הלכה ו ועיין בהשגות סמך עיני יט טו"ע"ע אי"ט פ"י טמך ספיף ז ונכרז אלפס פרק ד' דמגילה דף ע"ט:

הגהות הב"ח

- ↑ ותנתן שם משה עבד יי בארץ מואב על פי יי דברים לו ה
- ↑ לקח את ספר התורה הזה ושמעם אותו מצד ארון ברית יי אלהיהם ותנין שם בך לעד: דברים לא כו
- ↑ ויאמר לקדם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כתב על הספר ירמיהו לו יח
- ↑ ותנין אחרי הדברים האלה ותנת יהושע בן נון עבד יי בן מאה ונער שנים יהושע כ כט
- ↑ ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אותו בגבעת פתחם בנו אשר נתן לו בדר אפריס: יהושע כ לו
- ↑ ושמואל מת ויקפדו לו כל ישראל ויקברו בקומה ובעירו ושאול הסיר האבות ואת הדודנים מתארין: שמואל א כב ג
- ↑ משכיל לאיתן האזרחי: תהלים מט א
- ↑ מי העיר ממזרח צדק ויקראו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים דרך יתן בַּצֶּפֶר דַּרְבּוֹ בַּקֶּשׁ בַּדֶּךָ קִשְׁתּוֹ: ישעיהו מא ב
- ↑ לא כן עבדו משה בכל ביתו נאמן הוא: במדבר יב ז
- ↑ מי יתן אפוי ויכתבון מלי מי יתן בספר ויחקק: איוב ט כב
- ↑ ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך אָנֹכִי וְעַמּוּד הָיוּאֲנִי בְּלִבְּךָ עֲשֵׂנוּ וְנִפְלִטוּ אֲנִי וְעַמּוּד מִכָּל הַעֵם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָרֶץ: שמות לג טז
- ↑ וְיִחִיד יִצְחָק יִתְּנָהּ יְיָ: דגלה עד מאד ויאמר מי אפוא הוא היצד יצא ויבא לי ואכל מכל בשרם תבוא ואַבְרָהָם וְגַם בְּרוּךְ הָיָה: בראשית כ לו
- ↑ ויאמר אלהים ישראל צביהם אם כן אפוא זאת עשו קוץ ממורת הארץ בבליכים והורידו לי איש נמנהה מעט צרי ומעט דבש נבאת ולט צביהם וישקיהם: בראשית מג יא
- ↑ ויאמר את אחי אנכי מבקש היצדה קא לי איפה הם רעים: בראשית לו טז
- ↑ וירא ראשית לו פי שם חלקת מחוקק ספון ויתנא ראשי עם צדקת יי נְשָׂא וּמִשְׁפָּחָיו עִם יִשְׂרָאֵל: משפטי עם ישראל: דברים לג כא
- ↑ איש יהי בארץ עוץ איוב שמו ויהי האיש ההוא חם וישר וירא אלהים וצר מרע: איוב א
- ↑ ותה הארץ השמנה והוא אם קוץ יהי בה עץ אם אין ויהיה האיש חם וישר וירא אלהים וצר מרע: משפרי הארץ: במדבר יג כ
- ↑ ולך אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה ותגדל עמו ועם בני יתרו מפתח תאכל ומבוסח תשתנה ובדיקו ותשקב ותחי לו כבת: שמואל ב יב ג

^[א] נראה דרעיו גרם גם ועיי' שלמה וכתו שהנא צמוק' ולפיכך הוצרך לומר דקמשיב י' לצד מאלס הראשון: